

รายงานการวิจัย

เรื่อง กรอบแนวทางการขับเคลื่อน
การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในภูมิภาค

โดย

นางสาวปรัชญวรรณ วนานันท์
นักวิชาการศึกษาเชี่ยวชาญ รักษาการในตำแหน่ง
ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษา

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง กรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค
ผู้วิจัย ปรัชญาวรณ วนานันท์
ปี พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๖

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาในภูมิภาค ๒) จัดทำกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค และ ๓) ประเมินกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค ๔) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรในสำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จำนวน ๓๖๐ คน โดยการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการภาคและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำกรอบแนวทางการขับเคลื่อนและการประเมินผล ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาพบว่า นโยบายจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕ กำหนดทิศทางการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภายใต้สังกัดให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ วัตถุประสงค์ของแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา และนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วนเรื่องการเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ โดยยึดหลักการสำคัญนอกเหนือจากการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในทุกมิติ แล้วนั้น ยังมุ่งเน้นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการในกระทรวงศึกษาธิการให้มีความคล่องตัว รวมทั้งให้หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ภูมิภาคสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้ เพื่อดำเนินการปฏิรูปการศึกษาร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในส่วนของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ จัดทำงบประมาณและการติดตามประเมินผลในระดับกระทรวงและระดับกรม ในส่วนจุดเน้นของการเตรียมคนในแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน ระดับก่อนอนุบาล เน้นประสานงานกับส่วนราชการและชุมชนในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนในด้านสุขภาพและโภชนาการ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับระบบโรงเรียนปกติ ระดับอนุบาลเน้นสร้างความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนเพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาทักษะต่างๆ ระดับประถมศึกษาคำนึงถึงพหุปัญญาของผู้เรียนรายบุคคลที่หลากหลายตามศักยภาพ ระดับมัธยมศึกษา มุ่งต่อยอดประถมศึกษา

ระดับอาชีวศึกษา มุ่งจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างนวัตกรรมตามความต้องการของพื้นที่ ชุมชน ภูมิภาคหรือประเทศ รวมทั้งการเป็นผู้ประกอบการเอง การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งสร้างโอกาสให้ประชาชนผู้เรียนที่สำเร็จหลักสูตร สามารถมีงานทำ ซึ่งในส่วนของ การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัตินั้น ได้มีแนวทางในการดำเนินงานต่างๆ ได้แก่ การปรับปรุงแผนปฏิบัติการ/ แผนปฏิบัติราชการให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล การจัดทำฐานข้อมูล การปรับปรุง โครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ การให้หน่วยงานระดับกรมกำหนดแผนสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ อัตรากำลัง ตามความต้องการจำเป็นให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ภูมิภาค การให้ศึกษาธิการ จังหวัดจัดทำแผนการศึกษาของแต่ละจังหวัดและขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สรุปได้ว่า นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕-๒๕๖๖ มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน ในทุกระดับและประเภทของการศึกษา โดยอาศัยหลักการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงาน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน การขับเคลื่อนด้านการศึกษาาร่วมกัน และมีหน่วยงานในส่วนกลางและภูมิภาค อยู่ทั่วประเทศเพื่อบูรณาการจัดการศึกษาร่วมกันทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน มีเครือข่าย การพัฒนาความร่วมมือด้านการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ มีองค์กรกลางบริหารงานของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาส่งผลให้เกิดแนวปฏิบัติที่มีมาตรฐานเป็นทิศทางเดียวกัน รวมทั้งมีระบบ ฐานข้อมูลกลาง (Big Data)

ปัญหาที่พบคือ ด้านบุคลากรมีอัตราการโยกย้ายสูง ทำให้เกิดขาดความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติงาน ขาดการวางแผนอัตรากำลังคนที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การเตรียมกำลังคน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ไม่สอดคล้องกับบทบาทภารกิจอำนาจหน้าที่ บุคลากรบางส่วนขาดทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและทักษะภาษาเพื่อการสื่อสารสากล ด้านงบประมาณ ยังไม่มีงบประมาณการให้หน่วยงานระดับกรมกำหนดแผนสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ อัตรากำลัง ตามความต้องการจำเป็นให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ภูมิภาค ด้านการบริหารจัดการ การกระจายอำนาจให้หน่วยงานสำนักงานศึกษาธิการภาคและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดยังไม่เป็นไป ตามกฎหมายที่กำหนดและไม่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข เพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๕) ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๙ ให้ยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ด้านเทคโนโลยี ระบบฐานข้อมูลกลาง (Big Data) ยังขาดการเชื่อมโยง และบูรณาการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพในพื้นที่

๒. กรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค ประกอบด้วย ๓ แนวทาง ๑๐ มาตรการ ๑๙ วิธีการ มีการดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๓ ประเด็น ได้แก่ กรอบแนวทางที่ ๑ การปรับบทบาทการบริหารจัดการศึกษาระดับภูมิภาค ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง กรอบแนวทางที่ ๒ การเป็นองค์กรหลัก ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการศึกษาระดับภูมิภาค กรอบแนวทางที่ ๓ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาระดับภูมิภาค

๓. ผลการประเมินกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผล ในภูมิภาค พบว่า กรอบแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค มีการ ดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก กรอบแนวทางที่ ๑ การปรับบทบาทการบริหารจัดการศึกษาระดับ

ภูมิภาคให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง มีการดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๗๒$ S.D.=๐.๓๗) กรอบแนวทางที่ ๒ การเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการศึกษาระดับภูมิภาคมีการดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๖๓$ S.D.=๐.๓๐) กรอบแนวทางที่ ๓ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาระดับภูมิภาค มีการดำเนินงานขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๕๐$ S.D.=๐.๒๕)

๔. ข้อเสนอแนะนโยบายในการขับเคลื่อนกรอบแนวทางการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลในภูมิภาค ประกอบด้วย ๑. ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาในภูมิภาค สำนักงานศึกษาธิการภาคปรับเปลี่ยนบทบาทการดำเนินงานขับเคลื่อนและการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และทิศทางการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายโดยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการความร่วมมือเพื่อให้เกิดการคงสภาพการเปลี่ยนการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องมีความเข้าใจพื้นที่อย่างแท้จริง ๒. ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาการศึกษาในภูมิภาค กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและหน่วยงานในพื้นที่ ควรเร่งรัดดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาในภูมิภาคร่วมกันเพื่อให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่ ตามทิศทางการพัฒนาประเทศและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่หรือชุมชน โดยสามารถตอบโจทย์และสามารถดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๕) ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๙ ให้ยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ๓. ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาในภูมิภาค ควรมีกลไกเพื่อหนุนเสริมการพัฒนานวัตกรรมการดำเนินงานเชิงพื้นที่ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทั้งบุคคลหรือหน่วยงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การสร้างกลไกความร่วมมือในการจัดการศึกษา รวมทั้งมีการปรับปรุง แก้ไขคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานในภูมิภาค(พื้นที่)ให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการตามบริบทของพื้นที่ตนเอง

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน การบริหารการศึกษา การบริหารการศึกษาในภูมิภาค ประสิทธิภาพ